

**Hz. Musa ve Sihirbazlar Kıssası Bağlamında Müsabaka
Ahlakı Tespit Denemesi**

Yrd. Doç.Dr. Ahmet ABAY*

ÖZET

Bu çalışmamızda, Hz. Musa ve sihirbazlar arasında geçen müsabaka çerçevesinde müsabaka/yarışma ahlakı konusunu ele almaya gayret ettik. "Müsabaka" kelimesinin sözlük ve terim tanımlarını yaptık. Bu tanımlamalardan hareketle Kur'an'da "Müsabaka" kelimesinin ve ona anlam yakınlığı olan diğer terimlerin nasıl kullanıldıklarını tespit etmeye çalıştık. Müsabakalarla ilgili hukuki boyutu kısaca ele alındıktan sonra kıssa bağlamında müsabaka ahlakıyla ilgili ulaşılabilecek hususları maddeler halinde ele aldık. Son olarak da ulaşılabildiğimiz neticeleri günümüze ışık tutabilmesi amacıyla değerlendirdik.

Anahtar Kavramlar: Hz. Musa, Sihirbazlar, Müsabaka, Ahlak.

Abstract

In this study, Hz. Moses and the magicians of competitions within the framework of the competitions we have endeavored to address the issue of morality. "Competition" have made the word dictionary and the definition of the term. In the light of this definition, in the Qur'an, "Competition" and her sense of the word proximity of other terms that have tried to determine how they are used. After briefly discussed about the legal dimensions of

* KSÜ İlahiyat Fak. Tefsir Anabilim Dalı.

Competition in the context of the parable about the competitions can be reached moral issues we have discussed the case of substances. Finally we reach the results were evaluated in order to shed light on the present.

Keywords: *Hz. Moses, Magicians, Competition, Morality.*

GİRİŞ

Kur'an-ı Kerim insan için rehber ve kılavuz olan bir kitaptır. Bu özelliğinden dolayı insan onu iyice okumalı, anlamalı ve üzerinde düşünüp aklettikten sonra onu hayatın mihrini yapmalıdır. Kur'an insan hayatının rehberidir. İhtiva ettiği konular da insan için son derece önemlidir. İşte bu konulardan birisi de kıssalardır. Kıssalar Kur'an'da önemli bir yer tutmaktadır. Rabbimizin hikmeti gereği bunlar boşu boşuna bize aktarılmamışlardır. Her bir kıssa insan hayatının bir yönüne ışık tutmaktadır.

Mesela, hatada ısrar etmeyip bir an önce tövbe kapısını çalmayı, Allah'ın öğrettikleriyle hareket edildiğinde meleklerin secde edebileceği bir konuma gelebilmeyi Hz. Âdem kıssasından, davet yolunda uzun ve meşakkatli bir yolda yürümek gerektiğinde -bu bin yıl dahi sürse de- yılmamayı ve denizin olmadığı bir yerde insanların alaya almalarını kafaya takmadan karada gemi yapabilmeyi Hz. Nuh kıssasından, sahip oldukları mal mülke güvenerek büyülenen ve servetlerinin kendilerini kurtaracağını zannedenlere karşı '*Ben ecrimi Allah'tan bekliyorum*'

deyip yola devam etmeyi Hz. Hud kıssasından, kişisel ya da kamu haklarına saygı göstermeyen insanlara karşı taviz vermeden işine devam etmeyi, çetelerin ve güç sahiplerinin karşısında yılmamayı Hz. Salih kıssasından, insanlar ahlaksızlıkta sınır tanımaz hale gelmişse hatta çirkef işler hane halkına kadar uzanmışsa, Allah'ın sınırlarına uymayıp hadleri çiğneyenlerden yüz çevirmeyi Hz. Lût kıssasından, dünya şirk batağına dalmış bataklık eve kadar uzanmışsa, zalim Nemrutların zulmü her yeri kuşatmayı başladığında elimize balta almayı ve o cansız cisimleri, ateşe atılma pahasına birer birer yere devirmeyi, yaşanan yurttan hicret etmeyi, hicret edilen yerde çoluk çocuğunu ıssız bir çölde bırakmayı ve bir gün ciğer pare kurban edilmek durumunda kalırsa Hakk'a tevekkül etmeyi ve fedakârlık yapmayı Hz. İbrahim kıssasından öğreniyoruz.

Allah'ın emri ve rızası gereği canı feda etmek, boynunu bıçağın altına uzatmak gerektiğinde; “*Babacığım sana emredileni yap. İnşallah beni sabredenlerden bulacaksın*” demeyi Hz. İsmail kıssasından, sevilenleri kaybetme imtihanıyla karşı karşıya kalındığında, yani ciğer pare Yusuf yitirildiğinde güzelce sabretmeyi, Allah'a olan teslimiyeti ve ümidi yitirmemeyi, akrabaların kıskançlıkları ve art niyetleri cana kast edecek noktaya gelmeye başlamışsa, bu yüzden kuyulara atılıp köle durumuna düşülmüşse ve akla hayale gelmeyecek iftiralarla karşı karşıya kalınmışsa yola devam etmeyi, geniş ve bağışlamayla dolu bir yüreğe sahip olmayı Hz. Yakup ve Hz. Yusuf kıssasından öğrenmekteyiz.

Yine aynı şekilde, ölçü ve tartıda hile yapan, kul hakkına dikkat etmeyen insanlarla karşılaşıldığı za-

man, onlara en güzel sözlerle öğüt vermeyi ve kul hakkının ne kadar önemli olduğunu onlara en gür seda ile haykırmayı Hz. Şuayb kıssasından, Zalim Firavunların zulmü anaların rahimlerine kadar ulaşmışsa, analar yavrularını kucaklarına alamadan nehirlere atmak durumunda kalmışlarsa ve yaşanan saraylara zulmü zalimin yüzüne haykırmak göreviyle dönülmek ve sihirbazlarla yarışmak durumunda kalınmışsa, Allah'a güvenmeyi ve eldeki asayı yere atmayı Hz. Musa kıssasından öğreniyoruz.

Daha bunlara ekleyebileceğimiz birçok kıssa hayatın muhtelif yönlerine ışık tutmaktadır. ¹

Kur'an'ın oluşturmak istediği mü'min kişilik Allah'ın göndermiş olduğu peygamberleri kendine örnek alır. Kendine örnek alacağı peygamberlerin sahip olduğu özellikler aynı zamanda mü'min insanın sahip olması gereken özelliklerdir.²

Bu anlayıştan hareketle Hz. Musa ve sihirbazlar kıssasını müsabaka anlayışı ve ahlakı bağlamında irdelemeye gayret ettik. Çünkü günümüzde yarışmalar ve müsabakalar insan hayatında ciddi bir şekilde yer işgal etmeye başlamıştır. Hz. Musa ve sihirbazlar kıssasının, yarışma ve müsabaka ahlakı açısından önemli olduğunu düşündük. Bu çalışmada bu kıssa üzerinden bir müsabaka yöntemi ve ahlakı ortaya koyma denemesi içinde olacağız. ***Bunu yaparken kıssanın temel konusunun tevhid mücadelesini ortaya koymak olduğu gerçeğini asla göz ardı etmiyoruz. Biz sadece bu kıssanın yan***

¹ Detaylı bilgi için Bkz. Mehmet Emin Yıldırım, ***Kur'an'ın Model Şahsiyetleri Peygamberler***, Kur'ani Hayat Dergisi, 4. sayı 2010.

² Ahmet Abay, ***Kur'an'da Kişilik Eğitiminin İlkeleri***, Düşün Yayınları, İstanbul 2012, s.205.

mesajlarından biri olabileceğini düşündüğümüz bu yönü ele almaya gayret edeceğiz.

Bu kıssa, o dönemde sihrin yaygın olduğunu ve insanların sihir yarışmalarına alışık olduğunu göstermektedir. Bilginler, çeşitli devirlerdeki peygamberlerin gösterdikleri mucizelerin, daha çok o devirlerdeki toplumların değer verip ilgi duydukları konulara ilişkin olduğunu belirtirler. Nitekim Hz. Mûsâ döneminde sihir yaygın olduğu için onun bir kısım mucizeleri sihirbazları mağlup edecek harikalar şeklinde, Hz, İsa'nın döneminde çeşitli hastalıklar yaygın olduğu için onun mucizeleri iflah olmaz hastaları iyileştirmesi, Hz. Muhammed döneminde ise fesahat ve belagate itibar edildiği için onun ortaya koyduğu en büyük mucize de Arap şiirinin en seçkin örneklerinin bile yanında sönük kaldığı Kur'an-ı Kerim şeklinde tezahür etmiştir.³

Hz. Musa ve sihirbazlar kıssası birçok yönden ele alınıp incelenebilir ve birbiriyle bağlantılı ama birbirinden farklı neticelere ve ilkelere de ulaşılabilir. Biz bu çalışmada bu kıssanın ana temalarından biri olan Hz. Musa ve sihirbazların bir müsabaka/yarış içerisine girmeleri yönünü ele almaya gayret edeceğiz. Amacımız buradan hareketle de Kur'an'ı Kerim'de "müsabaka/ yarışma ahlakı" olgusunu irdelemek. Çünkü günümüzde var olan durum hiç de iç açıcı değildir. Özellikle son yıllarda çeşitli yarışma ve müsabakalarda sık sık gündeme gelen yolsuzluk ve şike iddiaları bizi bu konu üzerinde düşünmeye ve Kur'an eksenli bir müsabaka ahlakı arayışına sevk etmiştir.

³ Hayrettin Karaman, Mustafa Çağrıcı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, **Kur'an Yolu**, DİB Yayınları, Ankara, II/446.

Bu konu kanaatimizce önem arz etmektedir. Çünkü insanlar hayatları boyunca isteseler de istemeseler de kendilerini bir yarışın içerisinde bulmaktadırlar. Bilhassa günümüz dünyasında bu durum daha da dikkat çekmektedir. Çocuklar okula başladıkları andan itibaren kendilerini bir müsabakanın /yarışın içerisinde bulmaktadırlar. Bu yarış bazen kendi sınıfındaki yakın bir arkadaşı ile olabiliyorken bazen de ülkedeki bütün yaşlılarıyla olabilmektedir. Müsabaka /yarış sadece bu dünyadakileri elde etmekle sınırlı değildir. Yüce Allah'tan bağışlanma,⁴ ahiretteki nimetleri ve güzellikleri elde etmek için de hayırlarda,⁵ yarış içerisinde olmak⁶ gerekmektedir. Hatta bu yarış Allah tarafından teşvik edilmekte yarışta önde olanların mukarrabundan olacağı⁷ ifade edilmektedir. Hal böyle olunca müsabaka/yarış kaçınılmaz olmaktadır. Bu durum hayatın bir gerçeğiye mutlaka bunun bir yolu yordamı, kuralı ve ahlakı/etiği olmalıdır.

Bu ve benzeri durumlardan esinlenerek çalışmaya karar verdiğimiz konumuzu oluşturan kıssa, Kur'an'ı Kerim'de dört yerde zikredilmektedir: A'raf, 7/111-126; Yunus, 10/79-81; Taha, 20/57-73; Şuara, 26/36-51.

Kıssa, Kur'an-ı Kerim'de anlatılırken ayrı ayrı surelerde zikredilmesine rağmen genel hatlarıyla aynı şekilde anlatılmıştır. Fakat zikredildiği her surede farklı detaylar verilmiştir. Bazen olayın gerçekleştiği an anlatılırken bazen de karşılaşmanın yeri ve zamanını tespitten bahsedilir. Hatta Hz. Musa'nın aklından geçirdiklerine de yer verilir. Meseleyi iyice tahlil edebilmek için bütün kıssayı

⁴ Hadid, 57/21.

⁵ Bakara, 2/148; Maide, 5/48; Mü'minun, 23/65; Fatır, 35/32.

⁶ Mutaffifin, 83/25-26.

⁷ Vakıa, 56/10-11.

öncesiyle de hatırlamanın yararlı olacağı kanaatindeyiz.

H. Musa'nın Hayatının Kısa Bir Özeti

H. Musa'nın kıssası surelerde genellikle, kendisine peygamberliğin verildiği halkadan başlar. Sadece Kasas Suresindeki anlatım bunun bir istisnasıdır. Kur'an'da kıssa, yer aldığı surenin akışı ile bir ahenk oluşturur. Kıssa ve içinde yer aldığı sure'nin amacı kalplerin ve bu kalpleri onaracak gerçeklerin bina edilmesi doğrultusunda birbirlerini bütünler.

H. Musa kıssasının sihirbazlarla ilgili kısmına gelene kadar Kur'an-ı Kerim'de sunulan halkaları ise şunlardır: H. Musa'nın doğumu, bu doğumun gerçekleştiği ortamı saran zor koşullar, bununla beraber Yüce Allah'ın ona yönelik gözetimi ve yardımı...⁸ Musa'nın gençlik dönemi, Yüce Allah'ın ona hikmet ve ilim vermesi, bu dönemde bir kıptiyi öldürmesi, Firavun ve kurmaylarının onu yakalamak üzere bir tuzak kurmaları, Mısır'dan kaçıp Medyen bölgesine gitmesi, orada evlenip yıllarca hizmet etmesi...⁹ Peygamberlik görevini yüklenmeye çağırılması, sonra Firavun ve kurmaylarının karşısına çıkması, onların da Musa ve Harun'u yalanlamaları...¹⁰

Kıssa'nın başkahramanı H. Musa, Medyen Mısır yolu üzerindeki Turi Sina¹¹'nin yanı başında Tuva Vadisindedir. Medyen'de anlaşma yaptığı kişi¹² ile arasındaki

⁸ Kasas, 28/3-13.

⁹ Kasas, 28/14-28.

¹⁰ Kasas, 28/29-39; Seyyid Kutub, **Fizilali'l Kur'an**, Daru'l Şuruk, Beyrut, 1985, V/2676.

¹¹ Sina Dağı (Arapça: جبل موسى), Mısır'da Sina Yarımadası'nda yer alan 2,285 metre yükseklikte bir dağdır. Dinler tarihinde de önemli yeri vardır. Kurak yarımada'daki 2,629 metrelik Aziz Katerina Dağı'ndan sonraki en yüksek ikinci dağdır.

¹² Bir çok alime göre, H. Musa'nın Medyen'de kızı ile evlenme karşılı-

anlaşma süresinin bitmesi üzerine ailesini yanına almış, tekrar Mısır'a dönmektedir.

Hız. Musa uzaktan gördüğü parıltının yakınına soğuktan korunabilmesi için bir kor parçası ya da ihtiyaçlarını karşılayabileceği bir şey bulmaya gitmişti. Ama büyük bir sürprizle karşılaştı. Evet, aradığı ateşi bulmuştu. Ama bu ateş, vücutları değil, ruhları ısıtan bir ateşti. Bu ateş de yol bulmaya yarıyordu. Fakat karanlıkta yolunu yitirenlere değil, "büyük yolculuğun" yolcularına ışık tutuyordu.¹³

Yüce Allah bizzat Hız. Musa'ya seslenerek peygamberlik müjdesini vermiştir.¹⁴ Bunun yanı sıra kendisine iki mucize vermiş, Firavun'a gitmesini ve İsrailoğullarını kölelikten kurtarmasını emretmiştir. Bu mucizeler: Asasını yere bıraktığında aniden büyük bir yılan/ejderhaya dönüşmesi, tekrar eline aldığı anda sopa haline dönmesi¹⁵ ve elini koynuna sokup çıkardığında nur içinde parlayan¹⁶, ışıklar saçan bir el haline dönüşmesidir.

Hız. Musa Peygamberlik görevini üstlenirken dua eder, kardeşi Harun'a da peygamberlik verilmesini ister

ğında bir süre yanında kalıp kendisi ile anlaştığı kişi Hız. Şuayb'tır. Fakat bazıları bu zatın, Şuayb (a.s.)'ın kardeşinin oğlu olduğunu bazıları da Şuayb'in kavminden mümin bir kimse olduğunu söylemişlerdir. Bkz: Ebu Cafer Muhammed b. Cerir et-Taberi, **Cami'ul Beyan an Te'vili Ayil Kur'an**, Hacer matbaası, I. Baskı, Kahire 2001/1422, XVIII/222-224; Karaman ve arkadaşları, **age.**, IV/217. Geniş bilgi için bkz: Cengiz Duman, **Hız. Musa'nın kayınpederi Şuayb peygamber midir?**, <http://kurankissalari.tr.gg/Hız---Musa-h-nBn-kaynpederi-Buayb-peygamber-midir-f.htm>.
20.07.2014.

¹³ Kutub, **age**, IV/2329-2330.

¹⁴ Taha, 20/12.

¹⁵ Taha, 20/20-21; Şuara, 26/32.

¹⁶ Taha, 20/22; Şuara, 26/33.

ve duası kabul olur.¹⁷ Bu talebin sebebi ise Hz. Musa'nın yalancılıkla suçlanmaktan endişelenmesi ve Hz. Harun'un daha iyi konuşabilme yeteneğine sahip olmasıdır.¹⁸

Bütün bu mucizelere ve desteğe rağmen Hz. Musa eskiden içinde yaşadığı Firavun sarayına gitmekten korkar çünkü geçmişte işlediği bir suçtan dolayı aranmaktadır. Ancak Allah'ın himayesine dayanarak Mısır'a girer ve Firavun'nun huzuruna çıkar.¹⁹

Kardeşi Harun ile Firavun'un huzuruna çıkıp İsrailoğullarını kendisi ile beraber gitmesi için serbest bırakmasını ister. Ancak Firavun İsrailoğullarını köle olarak kullandığı için bu isteği kabul etmez.²⁰

Bunun üzerine Hz. Musa mucizelerini gösterir. Firavun, saray erkânı ve danışmanlar bunun bir sihir olduğuna kara verirler. Firavuna Mısır sihirbazlarını toplayıp Musa ile karşılaşma yaptırmasını tavsiye ederler.²¹ Musa bu mücadeleyi/müşabakayı kabul eder.

Zaman olarak Mısırlıların Şenlik günü denilen günü ve yer olarak Firavun Saray'ının önü kararlaştırılır ve halk da bu karşılaşmayı izlemeye davet edilir.²² Firavun Mısır'ın her yerine haberciler yollayarak bütün Mısır'daki bilgili sihirbazları bu karşılaşmaya çağırır.²³

Mısır'ın en iyi sihirbazları belirtilen gün ve yerde hazır bulunurlar. Firavun, beraberindekiler, sihirbazlar,

¹⁷ Taha, 20/25-36; Furkan, 25/35.

¹⁸ Şuara, 26/12-13.

¹⁹ Şuara, 26/14-16.

²⁰ Şuara, 26/17-24.

²¹ Araf, 7/111-112; Şuara, 26/32-37.

²² Taha, 20/58-59; Şuara, 26/38-39.

²³ Şuara, 26/36.

Hz. Musa ve Hz. Harun halkın önünde toplandılar. Sihirbazlar öncelikle halkın önünde Firavunu sıkıştırma fırsatını kullanırlar ve galip gelmeleri durumunda ödülleri ne olacağını sorarlar. Firavun da sihirbazların galip gelmeleri durumunda yüksek bir mevkide en yakınları olarak ödüllendirileceklerini belirtir.²⁴

Sihirbazlar; “Ey Musa!” dediler: “*Hünerini önce sen mi ortaya atacaksın, yoksa biz mi atalım*” diye sorarlar ve cevap “*Hayır, önce siz atın!*” olur. Bunun üzerine bu mahir sihirbazlar oyunlarını sırayla yaparlar ve ortaya çıkarttıkları objeleri ortaya yere atarlar.²⁵

Hz. Musa sihirbazların oyunları karşısında gerçekten çok etkilenmiş ve gördükleri yüzünden yenilmekten bile korkmuştu, ancak o sırada kendisine gelen bir vahiyle rahatlamış ve asasını yere atmıştı.²⁶ Yere düşen asa hemen bir yılan dönüşmüş ve sihirbazların oyunları ile ortaya attıkları objeleri yutmuştu.²⁷

Bunun karşısında sihirbazlar, yapılanın hileli bir sihir oyunu olamayacağını hemen anlarlar ve hepsi birden yere kapanarak “*Musa ve Harun’un Rabbine iman ettik*” derler.²⁸ Firavun önünde cereyan eden bu sahne üzerine sinirlenerek “*Benim iznim olmadan bir başka tanıya iman edemezseniz.*” diye çıkışır.²⁹

Bunun sonrasında Firavun, sihirbazlara yaptıkları hareketten dönmezlerse çok ağır bir şekilde cezalandırılacaklarını söyler. Firavun’un yanındakiler de Musa’nın bu sihirbazların hocası/ustası olduğunu ve bu sayede onla-

²⁴ A’raf, 7/113-114; Şuara, 26/41-42.

²⁵ A’raf, 7/115-116; Taha, 20/65-66.

²⁶ Taha, 20/67-69.

²⁷ Şuara, 26/45.

²⁸ A’raf, 7/121-122; Şuara, 26/46-48.

²⁹ A’raf, 7/123; Şuara, 26/49.

rın saygılarına nail olduğunu düşündüklerini söylerler.³⁰

Sihirbazlar hiçbir söz ya da cezaya boyun eğmeyeceklerini ifade ederler. Firavun, sihirbazların ellerini ve ayaklarını çaprazlamasına kestireceğini ve onları darağacına astıracağını söylemesine rağmen hiçbirisi geri adım atıp imanından dönmezler.³¹

Kur'an'ın anlatımıyla kıssa, öncesinde hor görülen Mısırlı sihirbazlar, mucizeler sonucu imana gelmeleriyle sevimlileşir ve yaşadıkları işkencelere rağmen imandan dönmeleriyle övülür ve yüceltilirler.³²

Hız. Musa'yı sihirbazlarla karşı karşıya getiren süreci kısaca aktardıktan sonra kıssayı konumuz açısından değerlendirebiliriz. Hız. Musa'nın sihirbazlarla bir yarışa girmesi Firavun'a tebliğ yapıldıktan ve Hız. Musa kendisine verilen mucizeleri gösterdikten sonra meydana gelmektedir. Kıssanın değerlendirilmesine geçmeden önce müsabaka kavramına kısaca değinelim.

Müsabaka Kavramının Tanımı Ve Kur'an'da Kullanımı

Müsabaka kelimesi kök itibarıyla Arapça bir kelime olan 'sebeka' dan türemiştir. Sebeka; öne geçme, ileri gitme, erken davranma ve mecazi olarak ta derece olarak birinden önde ve üstün olma³³ anlamına gelmektedir.

السَّبْقُ bir işte galip ile mağlubu belirlemek için yapı-

³⁰ A'raf, 7/124; Taha, 20/71; Şuara, 26/49.

³¹ Taha, 20/72-73.

³² Kıssanın anlatımı Kur'an'ı Kerim ile karşılaştırarak ve kıssanın Kur'an bütünlüğü göz önünde bulundurularak Seyyid Kutub'un *Fizilali'l Kur'an*'ından istifade edilerek aktarılmıştır. Kutub, *age*, IV/2329-2341.

³³ er-Rağıb, Ebü'l Kasım Hüseyin b. Muhammed el-İsfahani, *el-Müfredat fi Garibi'l Kur'an*, Daru'l Marife, Beyrut trs. s 222 ; Seyyid Muhammed Murtaza el-Huseyni ez- Zebidi, *Tacu'l Arus min Cevahiri'l Kamus* (Tahkik: Mustafa Hicazi) Kuveyt 1989, XXV/431-432.

lan mücadeledir. Aynı zamanda buna müsabaka da denilir.³⁴ Lisanu'l Arap'ta; koşmada ve her işte önde olmak, öne geçmek³⁵ diye ifade edilir.

Bir hadiste Hz. Peygamber; “Öne geçenler dört kişidir. Ben Arapların öne geçeniyim (yani, İslam'ı kabul etmede). Suheyb Rumların, Bilal Habeşlilerin, Selman ise Farslıların öne geçeniştir”³⁶ buyurmuştur.

Kur'an'da yarışmak anlamında “sebeka” kelimesi türevleriyle beraber 35 defa geçmektedir.³⁷ “sebeka” kelimesi Kur'an'da emir kipinde de kullanılmaktadır. “sabiku”³⁸ ve “istebiku”³⁹ şeklinde yer alan bu kelime hayırda yarışmak ve Allah'ın mağfiretini elde etmek için koşmayı ve yarışmayı ifade etmektedir. Çünkü inkârcılar dünya malı yığma ve çoluk çocuğun çokluğuyla övünme yarışı içindeydiler. Yüce Allah, mü'minlere siz bunların aksine, yarışı Allah'ın mağfiretini elde etmenizi sağlayacak işlerde yapın mesajını vermiştir.⁴⁰

Kur'an-ı Kerim'de müsabaka kelimesi geçmemekle birlikte aynı kökten değişik kelimeler yer almakta, bunlardan “yarışma” mânasına gelenlerden sadece biri oyun ve eğlenme (Yûsuf, 12/25), diğerleri ise hayırlı işler yapma ve ilâhî bağışa erişip cennete girebilmek için çaba

³⁴ Muhammed Revvas Kal'acı, *el-Mevsuat'ul-Fıkhıyyetul- Muyessera*, Beyrut, 2000, II/68

³⁵ Ebu'l Fadl Cemaliddin b. Muhammed b. Mükrim İbn Manzur, *Lisanu'l Arab*, Dar Sadır, Beyrut, trs. X/151.

³⁶ Ebu Abdillah Muhammed b. Abdillah Hakim en-Nisaburi, *el-Müstedrek ala's Sahihayn*, Dar Kütüb'ül Alemiyye, Beyrut trs., III/321.

³⁷ Muhammed Fuad Abdalbaki, *el-Mu'cemu'l Mufehres li Elfazi'l Kur'an'il Kerim*, Çağrı Yayınları, İstanbul, 1987, s., 340-341.

³⁸ Hadid, 57/21.

³⁹ Bakara, 2/148; Maide, 5/48.

⁴⁰Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud el- Maturidi, *Tefsiru'l Kur'an'il Azim (elmusemma) Te'vilatu Ehli's Sunne*, Muessesetu'l Risale, Beyrut 2004/1425, V/50.

harcama (Bakara 2/148; Mâide 5/48; Mü'minûn 23/61; Hadid 57/21) bağlamında kullanılmaktadır.⁴¹

Ayrıca Kur'anı Kerim'de yarışmak anlamında "فَلْيَدِّ نَافَسِ الْمَدِّ نَافُونَ"⁴², kelimeleri kullanılır.

Münafese, başkasında görülen bir olgunluğa imrenip ona yetişmek veya daha ileri gitmek için nefislerin güzel şeylerde yarışması duygusudur ki nefsin şerefinden ve gayesinin yüceliğinden kaynaklanır. Haset ile arasındaki fark açıktır. Haset eden olgunluk ve kemale düşmandır. Haset ettiği kimsenin zarar görmesinden, nimenin yok olmasından memnun kalır. Burada sözü edilen yarışçı ise olgunluğa aşıktır. O, karşısındakinin aşağı düşmesini değil, kendisinin daha ileri gitmesini ister. Bunda yarışma ve müsabaka ise, "çalışanlar bunun için çalışsınlar."(Sâffat, 37/61) emri gereğince iyi işte yarış olur.⁴³

"Ki sonu misktir (içildikten sonra misk gibi kokar). İşte yarışanlar, bunun için yarışsınlar." (Mutaffifin, 83/26)

Dünya şaraplarında, lezzetlerinde değil, o gün iyilere sunulacak olan bu sonu misk kokulu saf şarapta, özellikle bu misk olan sonu elde etme hususunda yarışsın, imrenme yarışına girsin. Şimdi birbirleriyle yarışanlar. Bu dünyada nefis şeyler elde etme yarışı yapıp imrenecek olanlar. Çünkü bu misk olan sonuç, bu sonsuz neşe öyle enfes, öyle yüksektir ki asıl yarışı yapılacak şey odur.⁴⁴

⁴¹ TDV. *İslam Ansiklopedisi*, XXXII/63.

⁴² Mutaffifin, 83/26.

⁴³ Elmalılı Muhammed Hamdi Yazır, *Hak Dini Kur'an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992, IX/73.

⁴⁴ Elmalılı, *age*. IX/73.

Hayatın içerisinde sürekli bir yarış vardır. Bu yarış bazen öyle yerlere varır ki, haddini bilmeyen insan, Allah ile yarış içerine girmeye kalkışabilir. Bu nedenle Rabbimiz şu hakikatleri bize hatırlatır.

“Onu yaratan siz misiniz, yoksa Biz miyiz onun yaratılışının kaynağı? Ölümün sizin aranızda (her zaman geçerli) olmasını emrettik: ama hiçbir şey Bizi alıkoyamaz.” (Vakıa, 56/59-60)⁴⁵

İnsanlar bu yarışta kendi aralarında yapmak durumundadırlar. Allah’a imanda, kullukta öncü olup yarışanların ödülleri naim cennetleri olacaktır.⁴⁶

İnsanlar hayırda yarıştıkları gibi şerde de yarışır- lar. Ama olumsuzlukları yapma konusunda da hızlı davranıp en öne geçenler ve bu işlerde öncülük edenler, yaptıklarının cezasını çekeceklerdir.⁴⁷

Müsabaka İle İlgili Hususlar Ve Müsabaka Şartları

Müsabaka Yapmanın Meşruiyeti: Müsabakanın meşruiyeti kitap ve sünnet ile sabittir.⁴⁸ Bedeni ve zihni güçlendirerek düşmana karşı hazırlıklı bulunma özellik ve amacı dikkate alınıp belli müsabakaların sünnet veya müstehap, hatta farz-ı kifâye olduğu belirtilir; naslarda olumsuz biçimde anılan veya dinin ilkeleriyle çatışan müsabakalar ise haram yahut mekruh diye nitelenir.⁴⁹

Fakat müsabakanın hangi alanlarda meşru olduğu

⁴⁵ Ayrıca bkz. Ankebut, 29/4.

⁴⁶ Vakıa, 56/10-12; Fâtır, 35/32-33; Al-i İmran, 3/133; Hadid, 57/21.

⁴⁷ A’raf, 7/80; Ankebut, 29/28.

⁴⁸ Şirbinî, Muhammed b. Ahmed el-Hatîb, **Muğni’l-muhtâc ilâ ma’rifeti me’âni elfâzi’l-Minhâc**, Dâru’l kütübi’l-‘ilmiyye, byy. 1415/1994, VI/166.

⁴⁹ TDV. *İslam Ansiklopedisi*, XXXII/63.

ihtilaflı bir konudur. Atıcılık yarışmalarının caiz oluşunda ihtilaf yoktur. At ve deve yarışları da aynı şekildedir. Koşular ise şarta bağlı ise caiz değildir. Şafii bu görüştedir. Ebu Hanife'ye göre şartlı şartsız caizdir. Bazı Şia uleması da bu görüştedir.⁵⁰ Güreş konusundaki hükümde koşu gibidir. Hazreti Peygamberin çeşitli yarışlara katıldığı ile ilgili birçok rivayet bulunmaktadır.⁵¹

Yarışlarda üç türlü ödül söz konusudur. Birisini vali (yönetici) yahut ta onun dışında bir kimse kendiliğinden, kendi malından ödül verir ve yarışı kazanana belli bir ödül tayin eder, galip gelen de o ödülü alır. Yahut ta Ödülü yarışanlardan birisi ortaya koyar. Öbür yarışçı kendisine galip gelirse o ödülü alır, kendisi öbür yarışçıyı geçerse, koyduğu ödülü kendisi alır. Bununla birlikte ödül olarak çıkardığı malı o yolda harcaması ve malını geri almaması da güzeldir. Bu yarış çeşitlerinde (caiz olduklarında) görüş ayrılığı yoktur.⁵²

Ödüllü yarışların üçüncü türü hakkında ise görüş ayrılığı vardır. O da şöyledir: Yarışçılardan her birisi diğer yarışçının ortaya koyduğunun benzeri bir ödül ortaya koyar. Bunlardan hangisi galip gelirse hem kendisinin, hem rakibinin ortaya koyduğu ödülü alır. Bu şekildeki bir yarış aralarına kendilerini geçeceğinden emin olamadıkları üçüncü bir kişiyi (muhallil) sokmadıkça caiz değildir. Eğer bu üçüncü şahıs galip gelirse, her iki ödülü

⁵⁰ Ebi Ali el Fadl b. Huseyn b. Fadl et-Tabersi, **Mecmeu'l Beyan fi Tefsiril Kur'an**, Daru'l Kutübü'l İlmiyye, Beyrut 1997/1418, V/288.

⁵¹ Buhari, Salat 41, Cihad 56,57,58, İ'tisam, 16; Müslim, İmaret 95; Muvatta, Cihad 45; Ebu Davud, Cihad 67; Tirmizi, Cihad 22; Nesai, Hayl 13.

⁵² Ebu Abdillah Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr el-Kurtubi, **el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an**, Tahkik; Aadullah b. Abdu'l Muhsin et-Türki, Muessesetu'l Risale, Beyrut, 2006, XI/284.

de tek başına alır. Diğer iki yarışçıdan herhangi birisi galip gelirse, kendisinin de diğer arkadaşının da koyduğu ödülü alır ve bu yarışta muhallil olan üçüncü şahsın alacak bir şeyi olmadığı gibi, bir şey vermek yükümlülüğü de yoktur. İkinci yarışçı, yalnızca üçüncü kişiyi geçecek olursa, iki yarışçıdan herhangi birisi yarışı kazanmamış olur.⁵³

Ebu Hüreyre (r.a) anlatıyor: "Resülullah (sav.) buyurdular ki: "Kim, iki at arasına, geçeceğinden emin olmayan bir üçüncü at dâhil ederse, bu kumar olmaz. Kim de geçeceğinden emin olunan atı dâhil ederse bu kumar olur."⁵⁴

Yarışmacıların Durumu: Yarışmacıların bir birlerine denk olmaları ve birbirlerinin özelliklerini bilmeleri şarttır.⁵⁵

Müسابakaların Şartları: Her Müsabakanın kendine özgü bir takım şartları olmakla beraber bütün yarışmalar için genel geçer bazı şartlar bulunmaktadır. Bunları şu şekilde ifade etmek mümkündür:

a- Bilgi: Yarışmaya katılan herkes yarışmanın mahiyeti, şartlarını, türünü bilmelidir.

b- Eşit Şartlara Sahip Olma: Mesela bir silahlı atıcılık müsabakasında yarışmacının birinin tabanca diğerinin tüfek kullanması gibi.

c- Sınırlılıklar: Bu sınırlamalar, zamanla, mesafeyle ve yarışmanın özelliğine göre başka tür sınırlamalar olabilir.

⁵³ el-Kurtubi, *aqe.*, XI/284; Kaşani, *Bedaiü's-sanai'*, VI, 206; *Fetava-yı Hindiye*, V, 324

⁵⁴ Ebu Davud, Cihad 69.

⁵⁵ Kal'acı, *aqe.*, II/68.

Oynarken ve seyrederken kötü sözlerin söylenmesine meydan verilmemeli.

Oynayanların ve seyredenlerin eğitimlerini ve zaruri işlerini terk etmeye varacak kadar zaman israfına yol açmamalı.

Oynanan oyunlar hiçbir şekilde (spor toto, spor lotto ve altılı ganyan gibi) kumara alet edilmemeli.

Namaz ve oruç gibi farz ibadetlerin zamanında yapılmasına engel olmamalı.

İnsanın bedenene zarar görmesine ve ölümüne sebep olacak kadar tehlike arz etmemeli.

Çevreyi rahatsız edecek kadar aşırılıklara meydan vermemeli.

Kıyafet ve sair noktalarda, Kur'ân ve sünnetle ruhsat verilen ölçülerin dışına çıkmamalı.⁵⁶

d- Müsabaka Yerinin Güvenli Olması: Hem yarışmacılar hem de seyirciler açısından müsabakanın yapıldığı yer güvenli olmalıdır.

e- Müsabakaların Mubah Konularda Olması: Kişiye veya topluma yararlı olabilecek her alanda yarış yapılabilir. İlmî, zihinsel, bedeni dayanıklılık gerektiren (güreş, kros vb.) ve savaşta yarar sağlayacak bütün alanlarda yarışlar yapılabilir. Fakat insanları günaha sevk edilecek alanlarda yarışmaların yapılması caiz değildir. İçki içme yarışı gibi.⁵⁷

Hz. Musa Ve Sihirbazlar Kıssasından Müsabaka İle İlgili Tespit Edilebilecek Hususlar

⁵⁶ Mehmet Paksu, <http://m.sorularlailamiyet.com/index.php?oku=7990>. 17.04.2014.

⁵⁷ Kal'acı, age., II/69.

Hız. Musa'nın sihirbazlarla yarışması hadisesi müسابaka ahlakı/etiği açısından değerlendirildiği zaman şu hususların ön plana çıktığını görebiliriz.

1. Müsabakalar Halka Açık Bir Alanda Seyirciler Önünde Yapılabilir.

Müسابakalar/yarışlar halkın gözü önünde yapılabilir. Hatta seyircilerin önünde yapılması tercih edilir ki galip gelen bu zaferini herkese ilan etsin. Kur'an'ın ifadesinden de anlaşıldığı gibi kıssada zikredilen hadise halkın önünde vuku bulmuştur.

“O halde şimdi, aramızda, uygun bir yerde - katılmaktan bizim de, senin de caymayacağımız- bir buluşma günü tayin et!” Musa: “Bayram günü olsun, buluşma gününüz; ve (o gün) kuşluk vaktinde ahali toplansın” diye cevap verdi.” (Taha, 20/58-59)

Âyette geçen “süvâ” kelimesini bazı âlimler “sivâ” şeklinde okumuşlardır: Ebû Ali, “her iki tarafa eşit uzaklıkta”, Katâde “âdil olarak”, İbn Zeyd “düz”, Kelbî de “şu anda bulunduğumuz yerden başka bir yer” manasını vermişlerdir. Genelde ise “sizin de bizim de razı olacağımız” anlamına geldiği söylenmiştir.⁵⁸

Müسابakanın yapıldığı yerin manası hususunda farklı görüşler vardır. İbn Abbas “ortalama bir yer”, Mücahid “insafla belirlenmiş bir yer” diye açıklamışlardır. Yine Mücahid ve Katade'den, “âdil bir yer”, diye açıkladıkları nakledilmiştir. Tefsir âlimleri bu kelimenin adaletli ve insaflica bir yer anlamında olduğunu söylemişlerdir.⁵⁹

Bu nedenle bu buluşma herkesin şahitlik edebil-

⁵⁸ Muhammed Fahrüddin er-Razi, *Mefatihü'l Ğayb*, Darü'l Fikr, I. Baskı, Beyrut, 1981, XXII/72-73.

⁵⁹ el-Kurtubi, *age.*, XIV/83-84.

mesi için meydanda olmalı ve herkesin açıkça görebilmesi için gündüz zamanı yapılmalıdır."⁶⁰

Müsabakalar için Spor salonu, stadyum, saha, meydan vb. bir yer belirlenebilir.

2. Müsabakalar İçin Önceden Yer Ve Zaman Belirlenebilir.

Kıssada gözümüze çarpan öncelikli şeylerin başında müsabaka/yarış için yer ve zaman belirlenmesidir.

"O halde şimdi, aramızda, uygun bir yerde - katılmaktan bizim de, senin de caymayacağımız- bir buluşma günü tayin et!" Musa: "Bayram günü olsun, buluşma gününüz; ve (o gün) kuşluk vaktinde ahali toplansın" diye cevap verdi." (Taha, 20/58-59)

Yarışmanın niteliğine ve özelliğine göre özel zaman dilimleri belirlenebilir. Hz. Musa buluşmak için öyle bir gün seçti ki, herkesin gözü önünde hak ortaya çıksın bâtil yok olsun. Allah tarafından kendisine verilen mucizesini insanlar görebilsin ve hakikat her tarafa yayılsın.⁶¹

Önemli yarışmalar için insanların rahatça katılabilecekleri belirli zamanların seçilmesi uygun olur.

Bu hususla ilgili olarak Razi; "Hz. Musa (a.s) onlara büyük bir kalabalığın huzurunda, binlerce şahidin gözü önünde, Allah'ın sözlerinin yüceliği görülsün ve Allah'ın dini ortaya çıkıp üstünlüğünü göstere, böylece kâfirler, rezil; bâtil, zail olsun ve bu iş, yolcu olan olmayan, göçebe-yerli herkes arasında çokça söylenip, meşhur olsun ve yayılsın diye, o günü, randevu günü olarak be-

⁶⁰ Ebu'l A'la el-Mevdudi, **Tefhimu'l Kur'an**, (Çev. Komisyon), İnsan Yayınları, İstanbul 1986, III/231.

⁶¹ Muhammed Ali es-Sabuni, **Safvetü't Tefasir**, Darsaadet, tsz., II/238.

lirlemiştir”⁶² der.

Buradan hareketle diyebiliriz ki müsabakalar bir plan program içerisinde yapılabileceği gibi, ani kararlarla da yapılabilir. Ama uygun olanı kıssada da ifade edildiği üzere önceden bir yer ve zaman belirlemektir.

3. Müsabakalar Hayra Vesile Olacak Amaçlar İçin Yapılmalıdır.

Müسابakalar/yarışlar meşru ve yararlı amaçlar için yapılmalıdır. Örneğin Hz. Musa'nın getirdiği şeylerin hak, firavun ve avenesinin savunduğu şeylerin batıl olduğunu göstermek veya bedeni sağlıklı tutmak ve gerektiğinde düşmana karşı savaşabilmek gibi. Çünkü Yüce Rabbimiz insanların hayırlar için yarışmasını emretmektedir. Kumar, bahis, kin ve nefrete sebep olabilecek nedenler için yapılmamalıdır. Bu ve benzeri durumlar insanlar arası/nda sevgi ve muhabbetten çok kin ve düşmanlık tohumlarını eker. Kumar ve bahislerin insanlar arasında olumsuzluklara yol açtığı herkesçe bilinen bir durumdur.

Bunun örneklerini günümüzde bolca görebilmek mümkündür. Artık bazı şeyler masumiyetini yitirmiş basit bir spor müsabakası olmaktan çıkmıştır. Simon Kuper'in meşhur kitabının adında olduğu gibi, "*Football Against the Enemy*" / "*Futbol Asla Sadece Futbol Değildir*". Kitabın adından esinlenerek aslında, teşvik primi uygulamaları, çeşitli bahisler, iddia oyunları, kümede kalma mücadeleleri, şampiyonluk yarışları ve gol krallıkları hemşericilik veya bir takıma olan antipati veya sempati vs. gibi her ne amaçla yapıyor ise, bu uygulama spor dışı kaygıların spora hukuksuz yansımasıdır. Çünkü bu

⁶² er-Razi, age., XXII/73.; el-Kurtubi, age., XIV/86-87.

durumda artık kabul edilmelidir ki, futbol sadece futbol olmaktan çıkmıştır. Sporun/müsabakanın/ yarışmaların ruhuna aykırı her davranışın dışlanması gerekmektedir.⁶³

4. Taraflardan Biri Yanlış Bir Tutum İçerisindeyse Rakibi Tarafından Uyarılabilir.

Hz. Musa, müsabakaya başlamadan önce karşısında toplanan sihirbazları uyarmak ve onları bu işten vazgeçirmek istedi. Çünkü peygamberlerin birinci görevleri tebliğ edip uyarmaktır. Bu, bütün peygamberlerin yapa geldikleri bir görevdir. Hz. Yusuf da zindanda iken arkadaşlarının gördükleri rüyayı yorumlamadan önce onlara hakikati tebliğ etmiş ardından rüya yorumuna başlamıştır.⁶⁴ Bu sebeptendir ki Hz. Musa yanlış bir iş yaparlarsa başlarına nelerin gelebileceğini hatırlattı:

"Musa onlara: "Yazıklar olsun size!" dedi, "Allah'a karşı (böyle) yalan uydurmayın; yoksa O müthiş bir azapla sizin kökünüzü kazır; zaten (böyle) bir yalan uyduran kimse baştan kaybetmiş demektir!" (Taha, 20/61)

Ayetten de anlaşıldığı gibi, Hz. Musa, yarışma öncesinde Firavun ve adamlarına (büyücüler de dahil) öğüt vermeyi uygun gördü. Onları yalancılığın ve yüce Allah'a iftira atmanın acı sonu hakkında uyardı. Bu öğütleri ile onları doğru yola döndürmeyi ve büyü yolu ile kendisine meydan okumaktan vazgeçirmeyi denedi.⁶⁵

Hz. Musa, onların mucizelere karşı savaşmak için Firavun'un etkisi altında kalmalarını kınamıştı. Hangi çağda, hangi nesilde olursa olsun, Allah'a iftira edenler

⁶³ Burak Kireççi, <http://burakinobjektifinden.blogspot.com/2012/04/spor-ahlaknda-eksen-kaymas-sike-ve.html>

⁶⁴ Bkz. Yusuf, 12/37-41.

⁶⁵ Kutub, age., V/2341.

elbette kaybedeceklerdir. Çünkü Allah'a iftira etmek, bir nevi Allah'a savaş açmaktır. Allah'a savaş açan da elbette kaybedecektir. Böylece Hz. Musa özelden genele giden bir metotla durumlarını anlatmakta ve uyarıda bulunmaktadır. Ayetin içeriğine biraz daha derinden bakarsak şunu da görebiliriz: Hz. Musa mucize ile sihrin mücadelesinde zaferi Allah'ın kazanacağını, onları Allah'ın mağlup edeceğini söyler bir ifade kullanmaktadır. Kendisinin onları mağlup edeceğini söylemiyor. Böylece başarıyı kendisine mal etmiyor.⁶⁶

Onun bu sözlerinden etkilendikleri anlaşılan sihirbazlar, aralarında fısıldaşarak yaptıkları konuşmada, Hz. Musa ve Hz. Harun'un Mısır halkının dinini değiştirmek, Firavun ve kavmini yurtlarından çıkarıp iktidarı ellerine geçirmek için çalışan iki sihirbaz olduğunda görüş birliğine vardılar. Daha sonra mücadeleye başlamak için saf- lar halinde ilerlediler ve Hz. Musa'ya ister sen başla, ister biz başlayalım!' dediler.⁶⁷

Buradan hareketle diyebiliriz ki; yarışmacılar birbirlerinin yanlış yaptıklarını bildikleri veya gördükleri konularda bir birlerini uyarmalıydılar.

5. Rakipler Birbirlerine Karşı Saygı, Centilmenlik Ve Nezaket İçerisinde Olmalıdır.

Kıssaya baktığımızda sihirbazların başlama konusunda öncelik sırasının Hz. Musa tarafından belirlenme-

⁶⁶ Bayraktar Bayraklı, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2007, XII/280-289.

⁶⁷ el-Kurtubi, age, XIV/88; Bayraklı, age, XII/287-288; Süleyman Ateş, *Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri*, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988, V/438. NOT: İstişare işini kimin yaptığıyla ilgili farklı görüşler bulunmaktadır. Bizim tercih ettiğimiz gibi sihirbazlar diyen olduğu gibi, Firavun ve adamları diyenler de vardır. Bkz. Esed, age, II/630.

sini teklif etmelerinde, bir kibarlık olduğu kadar, aynı zamanda kendilerinin kazanacağına dair bir güven olduğunda da şüphe yoktur. Güvenden kaynaklansa dahi böyle bir nezaketin gösterilmesi yarışmalarda güzel bir davranıştır.

Razi'nin konuyla ilgili tespiti dikkate şayandır. Diyor ki: "Ya sen, yanında olanı bizden önce at, yahut da biz yanımızda olanı senden önce atarız" şeklindedir. Hz. Musa (a.s)'ın önce zikredilmesiyle beraber bu muhayyerlik, onlar tarafından gözetilen güzel bir davranış ve Hz. Musa (a.s)'a karşı bir tevazudur. Binâenaleyh şüphesiz ki Cenâb-ı Hak sonra, bunun bereketi sebebiyle, imanı nâsip etti. Hz. Musa (a.s) da onların bu güzel davranışlarına nezaketle mukabele de bulunarak, "Hayır, siz atın" dedi.⁶⁸

Aslında bu, günümüz kültüründen batıdan ithal bir kavram olan 'centilmenlik' ile ifade edilen şeyin ta kendisidir. Yarışanlar birbirlerine rakip olsalar da birbirlerine karşı saygı ve nezaketi asla terk etmemelidirler. Müsabakaları organize eden bütün kurumlar ve federasyonlar yine batıdan ithal ettiğimiz 'fair play' kavramıyla bu hususa dikkat çekmektedirler. Ama aslında bunun kendi değerlerimizde var olan bir şey olduğunu unutmadıkları.

6. Kişi Başka Birinin Adına Yarışabilir.

Kıssadan anlayabileceğimiz hususlardan biri de başka birinin adına yarışmalara katılmanın mümkün olduğudur. Çünkü sihirbazlar yarışmaya Firavun adına katılmışlardır. Hünerlerini de sergilerken "Firavunun izzeti adına"⁶⁹ diye haykırılmışlardır. Zımmen Hz. Musa'nın

⁶⁸ er-Razi, age., XXII/81.

⁶⁹ Şuara, 26/44.

Allah adına yarıştığını da ifade etmek mümkündür.

Dolayısıyla kurumlar veya kulüpler kendi adlarına çeşitli alanlarda yarışacak birini kiralayabilirler. Ama günümüzde sporcular bir meta gibi kendi rızalarının dışında satılabilmektedir.

7. Kendisi Adına Yarıştığınız Kişinin Hırsı Sizi Doğru Hareket Etmekten Alıkoymamalıdır.

Müسابakalarda/yarışlarda adına yarıştığınız kişinin yanlış içerisinde olduğunu veya kötü amaçlar doğrultusunda hareket ettiğini anladıysanız yapmanız gereken şey sihirbazların yaptığını yapmaktır. Yani hakka teslimiyet göstermektir. Aksi takdirde adına yarıştığınız kişinin suçunu ve günahını paylaşmış olursunuz.

Firavun kaybedince hırsı yüzünden hem kendi adına yarışıp, hakikati görünce teslimiyet gösteren sihirbazları hem de Hz. Musa ve taraftarlarını cezalandırmaya kalkışmıştır.

"Firavun: "Ben size izin vermeden o'na nasıl inanırsınız? Kuşkusuz o, size büyü öğreten büyüğünüzdür. Kesinlikle sizin ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama keseceğim, sizi hurma dallarına asacağım. Hangimizin azabının daha şiddetli ve kalıcı olduğunu öğreneceksiniz" dedi." (Taha, 20/71)

Sihirbazların gönüllerindeki köklü değişim neticesinde hidayete ermeleri, Firavun'un inanç özgürlüğüne vurduğu zinciri kırmıştı. Sevgi bakımından gönül ferman dinlemediği gibi, tevhid inancı bakımından da gönül ferman dinlemeyecektir. Sevgiye zincir vurulamadığı gibi gerçek imana da vurulamaz.

Ayetten çıkaracağımız netice şudur: Günümüzün insanlığı Firavun döneminden daha iyi bir duruma gele-

memiştir. İnançlarından dolayı aşırı derecede baskıya maruz kalan insanların çektiği psikolojik ızdırab, elleri çaprazlama kesilenlerden daha az değildir. Şimdi gönüller çaprazlama kesilmektedir. Belki insanlar binek hayvanından inip uçağa bindiler ama inanç özgürlüğünde bir arpa boyu dâhi yol alamadılar.⁷⁰

Günümüzde yapılan müsabaka ve yarışmalarda hırs ve mutlak kazanma arzusu insanların birçok yanlış yapmalarına neden olmaktadır. Bireysel veya takım bazında icra edilen birçok müsabakada kaybedenlerin bazen kendilerinin bazen de çalıştıracılarının şiddete başvurmaları sıkça görülebilmektedir. Galip gelen tarafın üstünlüğü kabul edilmemekte buna gölge düşürmek için bir sürü hile ve oyun düzenlenmektedir. Bir de işin içerisinde para varsa adeta kazanmak için her şey meşru görülmektedir. Bu iş kurumlar ya da kulüpler bazında yapılıyorsa hile ve entrikaların boyutu daha da artmaktadır.

8. Müsabakaya Katılanlar Müsabaka Öncesinde Ve Müsabaka Esnasında Kendilerini Motive Edecek Birini Belirleyebilirler.

Firavun, bir karşılaşmanın yapılacağını haber vererek bu konudaki talimatını veriyor. Önde gelen yardımcıları bu karşılaşmaya ilişkin görüşlerini açıklıyorlar. Arkasından Firavun, Hz. Musa ile yarışacak olan seçme büyücülerine dönüyor. Onları özendiriyor, yüreklendiriyor, kendilerine büyük ödüller vaat ediyor. Sonra yarışmaya ilişkin görüşlerini ve taktiklerini anlatıyor, danışmanları da bu alandaki düşüncelerini dile getiriyorlar.⁷¹

Bu durum günümüz algısında teknik direktör, ant-

⁷⁰ Bayraklı, age, XII/294-295.

⁷¹ Kutub, age., V/2341.

renör, çalıştırıcı, koç, hoca vb. adlarla ifade edilmektedir. Bu açıdan kıssaya baktığımızda sihirbazların akıl hocaları, motive edicileri Firavun ve avenesidir.

9. Taraflar Kendi Adına Yarışan Kişiyeye Performansını Arttırmak İçin Teşvik Edici Vaatlerde Bulunabilirler.

Kıssada dikkati çeken bir hususta kazanan her iki tarafında bir beklenti içerisinde olmalarıdır. Hz. Musa'nın beklentisi kazandığı takdirde İsrailoğullarının serbest bırakılmaları ve davetini rahatça icra etmesi⁷² iken, sihirbazların beklentisi ise zengin ve mukarrabundan (yani sarayın has adamları) olmaktır.⁷³

Müسابakalarda ortaya koyulan ödüllerin helal olup olmadığı konusunda birbirinden farklı görüşler bulunmaktadır. Âlimlere göre bu konudaki asıl mesele akdin taraflarıyla ilgilidir. Ödül eğer iki yarışmacıdan birisi tarafından koyulmuşsa ve diğer tarafın yarışmayı kazanırsa ödül alacağı fakat kaybederse hiçbir şey vermeyeceği şartıyla düzenlenmişse cumhura göre bu caizdir.⁷⁴ Her iki tarafın ortaya koyduğu ve sadece galip tarafın aldığı ödül ise kumar olarak değerlendirilmektedir.⁷⁵ Yarışmanın düzenlendiği mahallin mülki amiri gibi üçüncü bir kişi tarafından koyulması halinde ise ihtilafsız caizdir.⁷⁶

Günümüzde teşvik primi diye ifade edilen şeyde bunun benzeridir. Kişi kendi yarışmacısını veya takımını

⁷² Bkz. Araf, 7/105; Taha, 20/47; Şuara, 26/17.

⁷³ Bkz. Araf, 7/113-114; Şuara, 26/41.

⁷⁴ Mâverdî, Ebu'l-Hasen Ali b. Muhammed b. Muhammed, **el-İknâ' fi fıkhi's-Şâfi**, byy. tsz., s.186; Nevevî, Ebu Zekeriyâ Muhammed b. Şeref, **el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb**, Dâru'lfikr, Beyrut, tsz. XV/129.

⁷⁵ 'Aynî, Bedruddin Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed, **el-Binâye Şerhu'l-Hidâye**, Beyrut 1420/2000, XII, 254.

⁷⁶ Aynî, age., XII/254.

gayrete getirmek için ona ödül verirse bunda bir sıkıntı olmaz. Ama kendisinin lehine bir getirisi olabilecek başka kişi veya takımlara teşvik vermesi caiz olmaz. Çünkü bu, bir nevi hiledir.

10. Kaybeden Yenilgisini Kabullemeli Ve Rakibinin Hakkını Teslim Etmelidir.

Kaybedenler kendi adına yarışan kimseleri suçlamamalı ve onlara eziyet etmemelidirler. Firavun, Musa'ya karşı kaybettiği güç ve kuvvetinin tekrar kendisine dönmelerini sağlamak ve yenilgisini örtbas etmek için -daha önce hile ve düzenbaz kimseler olan- sihirbazlara: "*Doğrusu Mûsâ sizlere sihri (asıl) öğreten büyüğünüzdür. Andolsun ki (Musa'ya inandığınızdan dolayı sizlerin) ellerini ve ayaklarınızı çaprazlama olarak keseceğim. Hurma kütüklerine asacağım. O zaman hangimizin (azabının) daha çetin ve daha devamlı olduğunu yakında bileceksiniz.*" (Tâhâ: 20/71) demiştir.

Hâlbuki müsabaka düzenlenmesini isteyen kendisi idi. Sonucuna da katlanmalıydı. Fakat böyle bir ihtimali göz önünde bulundurmadağı için hırçınlaşıp tehditler savurmaya ve zulmünü icra etmeye başlamıştır.

Oysaki her müsabakanın bir kaybedeni ve bir kazananı olacaktır. Müsabakaya katılan, iki ihtimali de göz önüne almalıdır. Hz. Peygamberin öğrettiği gibi:

Hz. Enes (r.a.) anlatıyor: "Resûlullah'ın Adbâ adında bir devesi vardı. Bu bütün yarışları kazanırdı. Bir gün binek devesi üzerinde bir bedevi geldi ve yarışta Adbâ'yı geçti. Bu durum Ashâb'ın ağrına gitti. Resûlullah (s.a.v.), üzüntülerini yüzlerinden okuyunca şu açıklamayı yaptı: "*Yeryüzünde, yükselttiği her şeyi arkadan alçalt-*

mak Allah üzerine bir haktr."⁷⁷

İbn Hacer hadisten şu nüktelerin çıktığını belirtir:

* Tevazuya teşvik, övünmeme, iftiharî terke davet var.

* Müsâbakanın câiz olduğu ifade edilmektedir.

* Dünyayı alçaltmak Allah'ın değişmez bir kanunudur.

* Her akıl sahibinin dünya hususunda ölçülü olması, onu kazanma yarışında itidali, meşru sınırlara riayeti elden bırakmaması gerekir.⁷⁸

Yarışmacılar yarışı kaybederlerse sonuca katlanmalı, kazanan rakibin başarısını gölgeleyecek ve onu zan altında bırakabilecek ithamlardan uzak durmalıdırlar.

11. Yarışçılar üzerinde hâkimiyeti olan kimse-ler/Yöneticiler müsabakalara taraf olmamalı ve hakem tayin etmelidirler.

Kısada dikkat çeken diğer bir husus da yöneticinin taraf olmaması gerektiğidir. Firavun sihirbazların tarafını tuttuğundan dolayı onların mağlubiyetini kendi mağlubiyeti olarak algıladığı için bunu bir türlü kabullenememiştir.

Râzî'ye göre Firavun'un Musa karşısındaki bu yenilgisi, onda aynı zamanda siyasî bir endişe de doğurdu. Zira bu olay halkın huzurunda cereyan etmişti ve bu gelişmeler karşısında halk da sihirbazları takip ederek Musa'nın peygamberliğine inanıp onun peşine düşecekti. İşte bunu önlemek için onların Mûsâ'dan kuşku duyma-

⁷⁷ Buhârî, Cihâd 59, Rikâk 38; Ebû Dâvud, Edeb 9, ; Nesâî, Hayl 14.

⁷⁸ İbrahim Canan, **Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi**, Akçağ Yayınları, Ankara 1995, 8/52-53.

larını sağlayacak iddialar ortaya attı. Buna göre sihirbazlar bir "tuzak" peşindeydi; yani Musa'nın tebliğini kabul etmeleri, onun delilinin güçlü olmasından ileri gelmiyordu; aksine onlar, sihir gösterilerine girişmeden önce "Şu şu şartlarımızı yerine getirirsen sana inanırız" diye Mûsâ ile anlaşmışlardı. Ayrıca Mûsâ ile sihirbazlar, bir kısım insanları ülkelerinden ayırmak hususunda da daha önce anlaşmış bulunuyorlardı. Bu ise insanların vatanlarından kopmalarına ve bir yığın sıkıntılarla karşılaşmalarına yol açacaktı. Şu halde olacakları düşünerek onun peşinden gitmemeleri gerekiyordu.⁷⁹

Görülmektedir ki yöneticinin/liderin müsabakalarda taraf olması hem yöneten hem de yönetilenler açısından sağlıklı bir durum değildir. Bunu Hz. Peygamberin hayatından bir örnekle pekiştirelim:

Seleme İbnu'l-Ekva' (r.a.) anlatıyor: "*Resûlullah (s.a.v.) çarşıda ok yarışı yapan Benî Eslem'den bir grupla karşılaşmıştı. Onlara: "Ey İsmailoğulları atın, zîra atalarınız atıcı idiler. Atın, ben falan kabileyi tutuyorum" dedi.*

Bu söz üzerine bir grup atıştan vazgeçti. Efendimiz:

"*Ne oldu, niye atmuyorsunuz*" diye sordu. Şöyle cevap verdiler:

"Nasıl atalım, siz öbür tarafı tutuyorsunuz!" Bunun üzerine:

"*Atın! dedi, ben hepinizi, her iki tarafı da tutuyorum.*"⁸⁰

Bazı âlimler, bu hadisten hareketle yarışçılar üzerinde hâkimiyeti olan kimsenin, onlarla yarışa katılma-

⁷⁹ Razi, age., XIV/208.; Karaman ve arkadaşları, age., II/448-449.

⁸⁰ Buhârî, Cihâd: 78, Enbiyâ: 12, Menâkıb: 4;

ması gerekir hükmüne varmışlardır. Bazıları da, buradaki çekincenin Resûlullah'ın tuttuğu tarafın manevî yardımı mazhar olarak kazanacağı düşüncesiyle karşı tarafa vukua geldiğini söylemiştir. Nitekim bir rivayetteki ziyade bunu teyit eder. Bırakanlar: "Siz kimi tutarsanız o galebe çalar" derler. Resûlullah'ın bu davranışı normal karşılayarak: "Atın, ben hepinizden yanayım" buyurması manidardır.⁸¹

Günümüz toplumlarındaki yöneticilerin de bu ilkeye dikkat etmeleri gerekir. Çünkü cumhurbaşkanı, başbakan veya herhangi bir liderin taraf olması o kişinin veya takımın şaibe altında kalmasına ve onunla ilgili bir takım spekülasyonların yapılmasına neden olmaktadır.

12. Herhangi Bir Müsabakaya Katılanlar Müsabakayı Sadece Dünyevi Boyutuyla Değil Uhrevi Boyutunu da Hesaba Katarak Hareket Etmelidir.

"Firavun şöyle dedi: 'Ben size izin vermeden ona iman ettiniz ha! Şüphesiz bu, halkı ülkeden çıkarmak için şehirde kurmuş olduğunuz bir tuzaktır. Yakında başınıza gelecekleri göreceksiniz: Yemin olsun ki, ellerinizi ve ayaklarınızı çaprazlama kestireceğim! Sonra da, topunuzu astracağım!' Sihirbazlar ise ona, 'Şüphesiz biz, Rabbimize döneceğiz. Senin bize kızman ve bizden intikam alman da, sırf Rabbimizin ayetleri gelince onlara iman etmemizden dolayıdır.' dediler (ve sözlerini şu dua ile tamamladılar) Ey Rabbimiz! Üzerimize sabır yağdır ve bizi Müslüman olarak öldür." (Araf, 7/123-125)

Buradan çıkarmamız gereken derslerden biri de, meseleyi sadece dünyevi boyutuyla ele almamaktır. Her-

⁸¹ Canan, age., VIII/56.

hangi bir yarışma veya müsabakayı sadece bu dünyada bize kazandıracığı boyutuyla ele almamak bunun ahireti de ilgilendiren bir tarafı olduğunu da hesaba katmaktır. Çoğu zaman uhrevi yön ihmal edilmekte sadece dünyevi yön ön plana çıkmaktadır.

**13. Herhangi bir müsabakaya katılanlar yarış-
tıkları alanı iyi bilmeli ve iyi hazırlanmalıdırlar.**

İlim çok önemlidir. Sihirbazlar sihir ilmini çok iyi bildikleri için mucize karşısında hemen teslim oldular ve sağlam bir imana sahip oldular. Sihir ilminde zirvede olmaları, onların Hz. Musa'nın sihirbaz olmadığını bilmele-
rini sağladı. Sihir ilminde mahir olmak bile insana böyle fayda sağlarsa, tevhit ilmini bilmek neler sağlar tahayyül etmek gerekir.

**14. Müsabakanın özelliğine göre kişi birden faz-
la kişiye karşı yarışabilir.**

Müsabakalara katılanlar kendi aralarında gönül rı-
zası ile anlaşmaları halinde tek kişi birden fazla kişiye karşı yarışabilir. Hz. Musa ve Sihirbazlar kıssasında bu durumu görmekteyiz. Ayrıca kıssada Hz. Musa'nın bu duruma karşı bir itirazı da bulunmamaktadır.

**Bir Müsabakada müsabakanın neticesine bağlı
olarak taraflar söz vermişlerse, verilen sözler yerine
getirilmelidir.**

Firavun baştan verdiği “eğer yenen Musa olursa
Yahudileri götürebileceği veya hakikati kabul edeceği” sö-
zünden cayar ve onları serbest bırakmaz. Ta ki Yüce Al-
lah firavun'a ve kavmine ardı ardına belalar gönderinceye
kadar.

*“Onuncu ve son Mısır belası Mısır'daki ilk doğanla-
rın ölümüyle ilgilidir. Firavunun oğlundan en fakirine ka-*

dar hatta hayvanlar da dahil hiç kimse bu beladan kaçamadı. Beladan önce Tanrı Musa'ya İsrailoğullarına bildirmesi için kapılarına koyun kanı sürmelerini böylece o eve girmeyeceğini söyledi. Belaların en ağır olan bu bela sonunda firavun İsrailoğullarının gitmesine izin verdi.

Belanın ardından, kızgın, üzgün ve kendisinin de öldürüleceğinden korkan firavun, **İsrailoğullarının ne isterlerse yanlarına alıp gitmeleri emrini verdi.** Firavunun fikir değiştireceğine inanan İsrailoğulları hiç beklemeden Musa önderliğinde emrin verildiği gece Mısır'dan çıkmak için yola koyuldular. En nihayetinde firavun ordularıyla peşlerine düştü.”⁸²

Hâlbuki başlarına her bir musibet geldiğinde belanın kaldırılması karşılığında iman edeceklerini ve İsrail oğullarını Hz. Musa ile göndereceklerini söz verip duruyorlardı.

“Ve başlarına ne zaman bir bela/bir musibet gelse, "Ey Musa" derlerdi, "Seninle yaptığı (peygamberlik) ahbine dayanarak bizim için Rabbine dua et! Eğer bu musibeti bizden uzaklaştırırsa sana inanacağız ve İsrailoğullarının seninle gitmesine izin vereceğiz!" (Araf, 7/134)

Firavun Hz. Musa'ya ve İsrailoğullarına verdiği sözü tutmazken, Âlemlerin Rabbi Allah, İsrailoğullarına verilen ahdin yerine getirildiğini şu şekilde ifade etmektedir.

“(Vaktiyle) hor görülen/güçsüz bırakılan insanları ise kutlu kıldığımız ülkenin doğu ve batı taraflarına mirasçı kıldık. Ve Rabbinizin İsrailoğullarına verdiği söz, onların darlıkta gösterdikleri sabrın karşılığı olarak (işte böylece) gerçekleşmiş oldu; Firavun ve halkının özenle işlediklerini, yapıp yükselttiklerini ise, hepsini, hepsini yerle bir ettik.”

⁸² Kitabı Mukaddes, **Çıkış**,13:31-32; 14:8.

(Araf, 7/137)

Netice itibarıyla, yarışmalar veya müsabakalarda bir söz verilmişse bu söz meşru sınırlar dahilinde ise tutulmalı ve yerine getirilmelidir.

SONUÇ

Hayatın bir yarış olarak algılandığı günümüz dünyasında bu yarışın ilkeler ve etik kurallar çerçevesinde gerçekleşebilmesi için ele aldığımız bu çalışmada bunun mümkün olabileceğini gördük. Özellikle konumuzun mihveri olan kıssayı bu yönüyle ele alıp inceledikten sonra şunları tespit ettik;

1- En şiddetli düşmanlar arasında dahi yarışma yapılabilir.

2- Yarışmalar yapılırken şeffaf bir şekilde halkın önünde yapılmalıdır. Çünkü şeffaflık insanların sonucu daha kolay kabullenmelerini sağlar.

3- Yarışmalar için mekânlar yapılabilir veya tahsis edilebilir.

4- Yarışmacılar bir birlerine karşı nazik ve centilmence davranmalıdır.

5- Yarışan taraflar birbirlerinde yanlış ve eksik bir takım şeyler görüyorlarsa birbirlerini uyarmalıdır.

6- Yarışmacılar kendi adlarına ve başka birinin adına yarışabilirler.

7- Yarışmacılar kendilerini yönlendirmesi veya taktik vermesi için çalıştırıcı tutabilirler.

8- Adına yarışılan kişi, yarışmacısını motive etmek için teşvik edici ödüller vaat edebilir.

9- Kişinin kendisine çıkarı doğrultusunda fayda sağlayabileceği üçüncü bir şahsa teşvik ödülü vermesi uygun değildir.

10- Günümüzde her tür yarışta ve müsabakada rastlayabileceğimiz şike kesinlikle haramdır. Ve müsabaka ahlakına kesinlikle yakışmamaktadır.

11- Haram olan alanlarda yarışlar yapılamaz. (örneğin içki içme yarışı gibi)

12- Adına yarıştıkları kişinin hırsı yarışmacıları gayrı meşru yöntemlere başvurmalarına neden olmamalıdır.

13- Yenilen taraf yenilgiyi kabullenmeli ve taşkınlık yapmamalıdır.

14- Yarışmaların sonunda taraflar birbirlerine meşru vaatlerde bulunmuşlarsa bunu yerine getirmek durumundadırlar.

15- Yarışmacılar kendi aralarında karşılıklı para koyarak yarışamazlar. Bu bir çeşit kumardır.

16- Yöneticilerin, koymuş oldukları ödüller için yarışmalar düzenlenebilir. Bu caizdir.

17- Yöneticiler yarışlarda tarafsız olmalıdır.

18- Yarışmalarda sadece dünyevi boyut değil uhrevi boyutta dikkate alınmalıdır. Çünkü buradaki bütün her şeyin ahirete hazırlık amacıyla kullanılması gerekmektedir.

Kur'an her konuda olduğu gibi ele aldığımız müsabaka konusunda da bize ışık tutmakta ve yolumuzu aydınlatmaktadır. Bu ışıktan istifade etmek için akılların ve gönüllerin ona yönelmesi gerekir.

KAYNAKÇA

ABAY, Ahmet, *Kur'an'da Kişilik Eğitiminin İlkeleri*, Düşün Yayınları, İstanbul 2012.

ABDULBAKİ, Muhammed Fuad, el-Mu'cemu'l Mufehres li Elfazi'l Kur'an'il Kerim, Çağrı Yayınları, İstanbul,

1987.

ATEŞ, Süleyman, **Yüce Kur'an'ın Çağdaş Tefsiri**, Yeni Ufuklar Neşriyat, İstanbul, 1988.

AYNÎ, Bedruddîn Ebu Muhammed Mahmûd b. Ahmed, *el-Binâye Şerhu'l-Hidâye*, Beyrut 1420/2000

BAYRAKLI, Bayraktar, *Yeni Bir Anlayış Işığında Kur'an Tefsiri*, Bayraklı Yayınları, İstanbul, 2007.

BUHARÎ, Ebi Abdillâh Muhammed b. İsmail, *Sahihu'l Buhari*, Beytu'l Efkar, Riyad 1998/1419.

CANAN, İbrahim, *Kütüb-i Sitte Tercüme ve Şerhi*, Akçağ Yayınları, Ankara 1995.

EBU DAVUD, Süleyman b. Eş'ab, *Sünen*, dar er-Risale, Beyrut 2009/1430.

HAKİM en-NİSABURÎ, Ebi Abdillâh Muhammed b. Abdullâh, *el-Müstedrek ala's Sahihayn*, Dar Kütüb'ül Alemiyye, Beyrut trs.

el-**İSFAHANÎ** Ebi'l Kasım Hüseyin b. Muhammed er-Rağıb, *el-Müfredat fi Garibi'l Kur'an*, Daru'l Marife, Beyrut trs.

İBN MANZUR, Ebi'l Fadl Cemaliddin b. Muhammed b. Mükrim, *Lisanu'l Arap*, Dar Sadır, Beyrut, trs.

KAL'ACI, Muhammed Revvas, *el-Mevsuat'ul Fıkhiyyetul, Muyessera*, Beyrut, 2000,

KARAMAN, Hayrettin, Mustafa Çağrıçı, İbrahim Kâfi Dönmez, Sadrettin Gümüş, *Kur'an Yolu*, D.İ.B. Yayınları, Ankara.

KİREÇÇİ, Burak, <http://burakinobjektifinden.blogspot.com/2012/04/spor-ahlaknda-eksen-kaymas-sike-ve.html>.

- el-**KURTUBÎ**, Ebi Abdillâh Muhammed b. Ahmed b. Ebi Bekr, el-Camiu li-Ahkami'l-Kur'an, Tahkik; Aadullah b. Abdul Muhsin et-Türki, Muessesetu'l Risale, Beyrut, 2006.
- KUTUB**, Seyyid, Fizilali'l Kur'an, Daru'l Şuruk, Beyrut, 1985.
- el-**MATURİDÎ**, Ebu Mansur Muhammed b. Mahmud, *Tefsiru'l Kur'an'ül Azim (elmusemma) Te'vilatu Ehli's Sunne*, Muessesetu'l Risale, Beyrut 2004/1425.
- MÂVERDÎ**, Ebu'l-Hasen Alî b. Muhammed b. Muhammed, *el-İknâ' fi fikhi's-Şâfi'*, byy. tsz.
- el-**MEVDUDÎ**, Ebu'l A'la, *Tefhimu'l Kur'an*, (Çev. Ali Bulaç'ın koordinatörlüğünde kurul), İnsan Yayınları, İstanbul 1986.
- MÜSLİM**, Ebi'l Huseyn b. Haccac, es-*Sahih*, Dar Kütüb'ül Alemiyye, Beyrut 1991/1412.
- NEVEVÎ**, Ebu Zekeriyâ Muhammed b. Şeref, *el-Mecmû' şerhu'l-Mühezzeb*, Dâru'lfikr, Beyrut, tsz.
- er-**RAZÎ**, Muhammed Fahrüddin, *Mefatihü'l Ğayb*, Daru'l Fikr, I. Baskı, Beyrut, 1981.
- es-**SABUNÎ**, Muhammed Ali, Safvetü't Tefasir, Darsaadet, tsz.
- ŞİRBİNÎ**, Muhammed b. Ahmed el-Hatîb, *Muğni'l-muhtâc ilâ ma'rifeti me'âni elfâzi'l-Minhâc*, Dâru'l kütübîl-İlmiyye, byy. 1415/1994.
- et-**TABERSÎ**, Ebi Ali el Fadl b. Huseyn b. Fadl, *Mecmeu'l Beyan fi Tefsiril Kur'an*, Daru'l Kutübü'l İlmiyye, Beyrut 1997/1418.
- TDV**. *İslam Ansiklopedisi*.

TELKENAROĞLU, M. Rahmi, “İslam Ceza Hukukunda Hukuka Uygunluk Nedeni Olarak Spor Faaliyetleri” *Atatürk Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, Sayı: 36 • Erzurum 2011) s.84-86

TİRMİZİ, Ebu İsa Muhammed bin İsa, *Sünen*, Dâru’lfihr, Beyrut 2005/1426.

YAZIR, Elmalılı Muhammed Hamdi, *Hak Dini Kur’an Dili*, Azim Dağıtım, İstanbul, 1992.

YILDIRIM, Mehmet Emin, *Kur’an’ın Model Şahsiyetleri Peygamberler*, Kur’ani Hayat Dergisi, 4. sayı 2010.

ez-**ZEBİDİ**, Seyyid Muhammed Murtaza el-Huseyni, *Tacu’l Arus min Cevahiri’l Kamus*, (Tahkik: Mustafa Hicazi) Kuveyt 1989, XXV/431.

Müsabaka Ahlakı Tespit Denemesi
